

MUNI LAW

**Právní aspekty přeshraničního fungování
jednotlivce – manžela, rodiče, dědice v EU**

Osnova přednášky

- Vymezení problematiky
- Obvyklý pobyt fyzických osob
- Poměry mezi manžely (manželství s mezinárodním prvkem)
- Poměry mezi rodiči a dětmi (s mezinárodním prvkem)
- Dědické poměry s mezinárodním prvkem

Příklady na úvod

- *Pan Novák (státní příslušnost ČR) a paní Nováková (státní příslušnost SR) jsou manželé a žijí v ČR.*
- *Paní Dvořáková (česká státní příslušnost) začala v roce 2009 pracovat pro Evropskou komisi v Bruselu. Zde se seznámila s panem Durandem (francouzská státní příslušnost) a v roce 2011 se vzali.*
- *Paní Marková (česká státní příslušnost) žila s partnerem (rakouská státní příslušnost) v Rakousku. Mají spolu dvě děti. V roce 2022 se po rozchodu s partnerem vrátila s dětmi zpět do ČR.*

Příklady na úvod

- *Pan X. byl rakouským státním občanem. Původně žil v Rakousku, byl zde ženatý, z tohoto manželství se narodily dvě děti. Poté se rozvedl a přestěhoval se do ČR. Zde se podruhé oženil, z druhého manželství se mu narodilo jedno dítě a žil zde 16 let až do své smrti. Zemřel v roce 2019 při autonehodě ve Slovinsku. Pozůstalost zahrnuje movitý i nemovitý majetek v ČR i v Rakousku (mj. byt ve Vídni a dům v Praze).*

Poměry rodinného práva a MPS

- Poměry mezi manžely, poměry mezi rodiči a dětmi = právní poměry z oblasti rodinného práva
- Dědické poměry = právní poměry z oblasti občanského práva
- Občanské právo, rodinné právo = **soukromé právo**
- **Mezinárodní (přeshraniční) prvek** – právní poměr má vztah k více než jednomu státu
 - Subjekt (např. manželé mají různou státní příslušnost)
 - Rozhodná skutečnost (např. dva Češi uzavřou manželství v Itálii)
 - Předmět (např. zůstavitel zanechal majetek ve více státech)
- **Soukromoprávní poměry s mezinárodním prvkem upravuje mezinárodní právo soukromé**

Mezinárodní právo soukromé

- Součást vnitrostátního práva (každý stát má „svoje“ MPS)
- Neznamená to, že MPS je v jednotlivých státech upraveno pouze ve vnitrostátních předpisech (zákonech)
 - Pokud by to tak bylo => odlišnosti právní úpravy
- Zájem na sblížení úprav mezinárodního práva soukromého => pramenem MPS jsou:
 - **Vnitrostátní předpisy** (v ČR zákon 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém „ZMPS“)
 - **Mezinárodní smlouvy**
 - **Unijní předpisy** (nařízení)

Prameny MPS

- Vztahy
 - Nařízení EU mají přednost před ZMPS
 - Mezinárodní smlouvy mají přednost před ZMPS
 - Nařízení EU x mezinárodní smlouvy
 - Není obecné pravidlo
 - Řešeno v jednotlivých nařízeních (pokud jde o mezinárodní smlouvy uzavřené před vstupem ČR do EU)
 - Po vstupu ČR do EU -> pravomoc uzavírat mezinárodní smlouvy se třetími státy má výlučně EU

Co MPS řeší?

1. „Kde (v kterém státě) se můžu soudit“? Mezinárodní příslušnost
2. „Jakým právem (hmotnými normami kterého státu) se bude právní poměr řídit?“ Rozhodné právo
3. „Jak se nakládá s cizím soudním rozhodnutím?“ Uznání rozhodnutí

Obvyklý pobyt fyzické osoby

- Používají unijní předpisy i ZMPS
- Není definováno přímo v předpisech
- Judikatura soudů, zejména Soudního dvora EU
- **Faktický vztah k určitému místu**
 - Posouzení všech konkrétních skutkových okolností v každém jednotlivém případě.
 - Centrum životních zájmů osoby, středobod jejího života

Pojetí obvyklého pobytu

- Fyzická přítomnost
 - Nezbytná
 - Nesmí být pouze dočasná či příležitostná
 - Minimální délka není stanovena
- Sociální integrace (integrace v sociálním prostředí)
 - Rodinné a pracovní vazby (u dětí např. školní prostředí)
 - Další sociální vazby
 - Jazykové znalosti a státní příslušnost jako indicie
- Subjektivní složka (úmysl osoby)
 - Není nezbytnou či rozhodující podmínkou
 - Role zejména tehdy, není--li možné objektivní okolnosti spolehlivě zjistit nebo jejich posouzení není jednoznačné

Příklady – obvyklý pobyt

- *Pan Ivan je slovenský státní občan. V České republice vystudoval vysokou školu a žije zde už několik let (je zde zaměstnán a koupil si zde byt). Trvalý pobyt má dle občanského průkazu stále na Slovensku.*
- *Pan Jan je český státní občan žijící na území České republiky. V České republice studuje vysokou školu a v roce 2023 odjel na jednosemestrální studijní pobyt v rámci programu Erasmus do Belgie.*

Příklady – obvyklý pobyt

- *Pan Gruber je rakouským státním občanem. Původně žil v Rakousku, byl zde ženatý, z tohoto manželství se narodily dvě děti. Poté se rozvedl a přestěhoval se do ČR. Zde se podruhé oženil, z druhého manželství se mu narodilo jedno dítě a žije zde už 16 let.*

Příklady – obvyklý pobyt

- *Pan Peeters (nizozemský státní občan) žije a pracuje v Nizozemsku. Svým zaměstnavatelem je vyslán na dvouletý pracovní projekt do Polska. Jeho manželka i dítě zůstaly v Nizozemsku.*
- *Pan Novák (český státní občan) pracuje posledních 10 let v Rakousku, kde tráví pravidelně 4 dny v týdnu. Zbývající čas tráví v České republice, kde žije jeho rodina a kde se nachází většina jeho majetku.*

MUNI
LAW

Právní poměry mezi manžely s mezinárodní prvkem

Příklad

- *Elena (česká státní příslušnost) se během studijního pobytu v rámci programu Erasmus v Salzburgu seznámila se Stefanem (rakouská státní příslušnost). Po skončení studií začal Stefan pracovat pro pobočku rakouské společnosti v ČR a do ČR se přestěhoval. V roce 2019 se rozhodli uzavřít manželství v ČR, po uzavření manželství žijí v ČR.*

Uzavření manželství

- Způsobilost uzavřít manželství, forma uzavření manželství
- Otázka rozhodného práva
 - Neexistuje unijní úprava ani mnohostranná mezinárodní smlouva
 - Dvoustranné smlouva o právní pomoci s Rakouskem neupravuje
 - Použije se ZMPS

Způsobilost uzavřít manželství

- § 48 odst. 1 ZMPS
 - *Způsobilost osoby uzavřít manželství, jakož i podmínky jeho platnosti se řídí právním řádem státu, jehož je tato osoba občanem.*
 - **Elena – české právo** (viz § 671 OZ), **Stefan – rakouské právo**

Forma uzavření manželství

- § 48 odst. 2 ZMPS
 - *Forma uzavření manželství se řídí právním řádem platným v **místě, v němž se manželství uzavírá.***
 - **České právo** (viz § 657 OZ)

Manželství

- Osobní poměry mezi manžely
- Majetkové poměry mezi manžely
- Vyživovací povinnost mezi manžely

Osobní poměry manželů

- Otázka rozhodného práva
- Neexistuje unijní úprava ani mnohostranná mezinárodní smlouva, dvoustranná smlouva s Rakouskem neupravuje
- § 49 odst. 1 ZMPS
 - *Osobní poměry manželů se řídí právním řádem státu, jehož jsou **oba občany**. Jsou-li občany různých států, řídí se tyto poměry právním řádem státu, v němž mají oba manželé **obvyklý pobyt**, jinak **českým právním řádem**.*
 - **České právo** (viz § 687 a násl. OZ)

Majetkové poměry mezi manžely

- Rozhodné právo
 - Nařízení Rady (EU) 2016/1103 ze dne 24. června 2016 provádějící posílenou spolupráci v oblasti příslušnosti, rozhodného práva a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech majetkových poměrů v manželství
 - Manželství uzavřené po 29.1.2019
 - Majetkové poměry = soubor pravidel týkající se majetkových vztahů mezi manželi navzájem a ve vztahu ke třetím osobám vyplývajících z manželství nebo z jeho zrušení

Nařízení Rady (EU) 2016/1103

- Co se řídí rozhodným právem? Např.
 - Klasifikace majetku jednoho z manželů nebo obou manželů do různých kategorií v průběhu manželství a po jeho zániku
 - Odpovědnost jednoho z manželů za závazky a dluhy druhého z manželů
 - Právomoci, práva a povinnosti jednoho z manželů nebo obou manželů týkající se majetku
 - Zánik majetkových poměrů v manželství a rozdělení nebo vypořádání majetku

Nařízení Rady (EU) 2016/1103

- Rozhodné právo = právo státu
 - V němž mají manželé **první společný obvyklý pobyt po uzavření manželství**,
- **České právo** (viz § 708 a násl. OZ)

Nařízení Rady (EU) 2016/1103

- Možnost manželů/budoucích manželů si zvolit právo rozhodné pro majetkové poměry (volba práva)
- Nemohou si zvolit právo jakéhokoliv státu, pouze:
 - Právo státu, v němž mají manželé nebo budoucí manželé nebo jeden z nich obvyklý pobyt v době uzavření dohody, nebo
 - Právo státu, jehož je některý z manželů nebo budoucích manželů v době uzavření dohody státním příslušníkem
- Možnost volby **českého** nebo **rakouského** práva

Vyživovací povinnost mezi manžely

- Nařízení Rady (ES) č. 4/2009 ze dne 18. prosince 2008 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a o spolupráci ve věcech vyživovacích povinností
- **Rozhodné právo**
 - Právo státu, v němž má oprávněný **místo obvyklého pobytu (české právo – viz § 697 OZ)**
 - **Možnost volby práva**
 - Právo státu, jehož státní příslušnost má některá ze stran
 - Právo státu, v němž má obvyklý pobyt některá ze stran
 - Právo rozhodné pro majetkové poměry manželů

Vyživovací povinnost mezi manžely

- Určení soudu (mezinárodní příslušnost)
 - Soud členského státu, v němž má odpůrce místo obvyklého pobytu (ČR), nebo
 - Soud členského státu, v němž má oprávněný místo obvyklého pobytu (ČR)
- Možnost volby soudu dohodou manželů:
 - Soud členského státu, v němž má jedna ze stran místo obvyklého pobytu
 - Soud členského státu, jehož státní příslušnost má jedna ze stran

Příklad

- *V roce 2023 se Stefan s Elenou rozešel a odstěhoval se zpět do Rakouska. V roce 2024 chce Elena podat návrh na rozvod.*

Rozvod manželství – určení soudu

- Nařízení Rady (EU) č. 2019/1111 ze dne 25. června 2019 o příslušnosti, uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské odpovědnosti a o mezinárodních únosech dětí

Rozvod manželství – určení soudu

- Soud členského státu:
 - Poslední společný obvyklý pobyt manželů, pokud v daném státě jeden z nich ještě bydlí (ČR)
 - Obvyklý pobyt odpůrce (Rakousko)
 - Obvyklý pobyt jednoho z manželů v případě společného návrhu na zahájení řízení (ČR nebo Rakousko)
 - Obvyklý pobyt navrhovatele (nejméně jeden rok bezprostředně před podáním návrhu) (ČR)
 - Obvyklý pobyt navrhovatele (nejméně šest měsíců bezprostředně před podáním návrhu + státní příslušnost) (ČR)

Rozvod manželství – rozhodné právo

- Návrh podaný u českého soudu
- § 50 ZMPS
 - *Rozvod manželství se řídí právním řádem státu, kterým se řídí **osobní poměry manželů** v době zahájení řízení.*
 - *Osobní poměry manželů se řídí právním řádem státu, jehož jsou **oba občany**. Jsou-li občany různých států, řídí se tyto poměry právním řádem státu, v němž mají oba manželé **obvyklý pobyt**, jinak **českým právním řádem**.*
- **České právo** (viz § 755 a násl. OZ)

Rozvod manželství – uznání

- Nařízení č. 2019/1111
- Český soud rozhodne o rozvodu manželství
- Rozsudek českého soudu je v zásadě automaticky uznatelný v Rakousku

Otázky související s rozvodem

- Vypořádání majetkových poměrů mezi manžely
 - Určení soudu – soud příslušný k rozvodu (nařízení č. 2016/1103)
 - Rozhodné právo (viz výše)
 - Rozhodnutí soudu jednoho členského státu je v zásadě automaticky uznatelné v jiných členských státech (nařízení č. 2016/1103)

Otázka související s rozvodem

- Vyživovací povinnost mezi bývalými manželi
 - Určení soudu – soud příslušný k rozvodu (nařízení č. 4/2009)
 - Rozhodné právo (viz výše)
 - Rozhodnutí soudu jednoho členského státu je automaticky uznatelné v jiných členských státech (nařízení č. 4/2009)

Příklad

- *Eleně a Stefanovi se během manželství narodila dcera. V souvislosti s rozvodem je třeba vyřešit i otázku svěření dítěte do péče, právo na styk s dítětem a vyživovací povinnost k dítěti.*

Péče o dítě, styk s dítětem

- **Určení soudu** (nařízení č. 2019/1111)
 - Soud členského státu, kde má dítě obvyklý pobyt (**ČR**)
- **Rozhodné právo** (Haagská úmluva o rodičovské zodpovědnosti - 141/2001 Sb.m.s.)
 - Právo státu, kde má dítě obvyklý pobyt (**české právo**)
- **Uznání** rozhodnutí v jiném členském státě (nařízení č. 2019/1111)
 - Rozhodnutí je v zásadě automaticky uznatelné
 - Rozhodnutí je možné i „vykonat“

Vyživovací povinnost k dítěti

- **Určení soudu** (nařízení č. 4/2009)
 - Soud příslušný k rozhodování ve věci péče o dítě (**ČR**)
- **Rozhodné právo** (nařízení č. 4/2009)
 - Právo státu, kde má oprávněný místo obvyklého pobytu (**české právo**)
- **Uznání rozhodnutí v jiném členském státě** (nařízení č. 4/2009)
 - Rozhodnutí je automaticky uznatelné (i vykonatelné)

Příklad

- *Pan Gruber byl rakouským státním občanem. Původně žil v Rakousku, byl zde ženatý, z tohoto manželství se narodily dvě děti. Poté se rozvedl a přestěhoval se do ČR. Zde se podruhé oženil, z druhého manželství se mu narodilo jedno dítě a žil zde 16 let až do své smrti. Zemřel v roce 2023 při autonehodě ve Slovinsku. Zanechal movitý i nemovitý majetek v ČR i v Rakousku (mj. byt ve Vídni a dům v Praze).*

Základní otázky

- Soudy kterého státu projednají pozůstalost po panu Gruberovi?
- Jaké právo je pro dědění rozhodné?
- Jak se jako dědic domoci zděděného majetku v jiném členském státě?

Úprava základních otázek

- Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 650/2012 ze dne 4.7.2012 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a přijímání a výkonu veřejných listin v dědických věcech a o vytvoření evropského dědického osvědčení

Určení soudu

- Obvyklý pobyt zůstavitele v době smrti
- Dědictví jako celek
 - Pozůstalost jako celek – bez ohledu na polohu majetku
- Český soud (notář je soudem ve smyslu nařízení č. 650/2012)

Rozhodné právo

- Obvyklý pobyt zůstavitele v době smrti
 - **České právo**
- Zůstavitel by si mohl před smrtí **zvolit právo**
 - Právo státu, jehož státní příslušnost má v době volby či v době smrti
 - **Rakouské právo**

Evropské dědické osvědčení

- Prokázání postavení dědiců a toho, co zdědili, v jiných členských státech
- Vydá **na žádost** soud členského státu, který projednal pozůstalost
- Vyvolává účinky ve všech členských státech bez dalšího